

На наш погляд, застосування пробаційного нагляду є доволі дискусійним питанням. Згадуючи точку зору професора Юрія Азарова, неможливо не згадати про те, що застосуванням електронного засобу контролю може бути неприпустимим, якщо порушує нормальний спосіб життя особи, спричиняє значні незручності в плані їх носіння або можуть становити небезпеку для життя та здоров'я (при серцево-судинних хворобах). Звичайно, ми погоджуємося з думкою професора, що працівники правоохоронного органу повинні мати право, а не обов'язок в питанні використання електронного пристрою під час не лише домашнього арешту, про який зазначав Юрій Азаров, а також під час пробаційного нагляду.

Як кожна талановита людина Юрій Азаров мріяв про найкраще майбуття для нашої незалежної держави і робив все, що міг для того, щоб майбутні покоління юристів-процесуалістів мали можливість продовжувати його справу.

Ми, його колеги, вшановуючи Юрія Івановича, впевнені, що і наші нащадки пам'ятатимуть ім'я цієї непересічної людини – педагога і науковця.

Список використаних джерел

1. Азаров Ю.І., Шелякін О.С. Домашній арешт у кримінальному провадженні: [монографія]. К.: Кафедра, 2020. 180 с.
2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань в умовах воєнного стану»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text>.
3. Покарання без ізоляції від суспільства: закон про пробаційнийгляд підписано. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/pokarannya-bez-izolyatsii-vid-suspilstva-zakon-pro-probatsiynyi-naglyad-pidpisano>.

Пясковський Вадим Валерійович,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, професор;
Курилін Іван Ростиславович,
доцент кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОТЕРПІЛИХ

Як показує слідча практика, все частіше й частіше працівники правоохоронних органів змушені допитувати дітей, які стали жертвами різних кримінальних правопорушень. Однак проведення слідчих

(розшукових) дій (особливо допиту) за участю такого роду потерпілих часто викликає у слідчих та співробітників оперативних підрозділів труднощі, пов'язані з незнанням ними особливостей спілкування з подібним контингентом учасників кримінального процесу [1].

Під час допиту малолітніх потерпілих необхідно враховувати своєрідність психології дітей, що потребує застосування слідчим спеціальних тактичних прийомів.

Фахівці в галузі права завжди критично ставилися до показань малолітніх потерпілих чи свідків. Наприклад, французький юрист Бурден у своїх роботах наводив докази того, що показання дітей можуть завдати суттєвої шкоди інтересам правосуддя.

Наявність психологічних особливостей у малолітніх учасників кримінального судочинства (підвищена навіюваність, схильність до фантазування) визначає специфічний, обережний підхід до їх показань. Однак за правильної організації та проведення допиту малолітніх потерпілих від них можуть бути отримані цілком правдиві та точні показання.

Загальні правила тактики допиту малолітніх потерпілих можливо сформулювати у вигляді наступних положень: стислість (нетривалість) допиту; вибір правильного тону допиту (неприпустимість, як суворості так і «панібратства»); проведення стадії встановлення психологічного контакту з допитуваним у формі бесіди (про заняття в школі, захоплення, цікаві кінофільми, книги тощо); під час допиту необхідно використовувати науково-технічні засоби, щоб достовірно відобразити його перебіг та результати. Крім того, необхідно з'ясувати, хто з дорослих уже розмовляв з дитиною по суті справи та про що (це дозволить виявити осіб, які могли вплинути на малолітнього).

Встановлення контакту з малолітнім потерпілим – одне з основних завдань слідчого під час розслідування таких кримінальних правопорушень. Допит малолітнього потерпілого бажано розпочинати зі з'ясування умов життя та виховання, складу сім'ї, побутового оточення, кола знайомств у школі та вдома, інтересів тощо. Допит ведеться у формі розмови, мовою, доступною для допитуваного. Дошкільник чи школяр молодших класів навряд чи дасть показання у формі вільної розповіді, тому слідчому потрібно заздалегідь підготувати відповідні запитання. Не слід використовувати так звану «дитячу мову» під час бесіди. Діти легко відчують фальшивий тон і слідчий у їхніх очах втрапить авторитет дорослого. Їм завжди лестить, коли з ними говорять «по-дорослому».

Прикладом правильно встановленої контакту з малолітньою потерпілою може бути допит п'ятирічної дівчинки в Лондонському суді. Батько обвинувачувався у розбещенні своєї малолітньої дочки. Перед допитом дівчинки суддя оголосив перерву, пропонуючи всім присутнім залишити залу судового засідання. Потім він пішов до свого кабінету і повернувся в звичайному костюмі з кошиком дитячих

іграшок. Суддя посадив дівчинку до себе на коліна, почав показувати їй іграшки та протягом десяти-п'ятнадцяти хвилин розпитував її про сторонні речі. У цей час до судової зали непомітно зайшли присяжні та сторони судового розгляду. Дівчинка сиділа спиною до всіх учасників процесу та відповідала на запитання судді, чи не завдав батько їй болю, і якщо так, то коли. Отримавши загальні але достатні відповіді, суддя відпустив дівчинку, подарувавши їй декілька іграшок.

Після налагодження психологічного контакту з малолітнім потерпілим, слідчий розпочинає основну частину допиту. Необхідно пояснити потерпілій дитині, що дані досудового розслідування не розголошуються, тобто про все те, що вона скаже, ніхто із сторонніх не дізнається, а також, що не можна замовчувати обставини, події, яка сталася.

Під час допиту малолітніх потерпілих можуть виникати ситуації, коли діти не розуміють значення дій, що відбувалися під час учинення кримінального правопорушення. Однак це не означає, що вони не можуть правильно сприйняти зовнішню сторону таких дій та правильно розказати про них.

Показання, які дають діти, нерідко своєрідні за формою: вони уривчасті, окремі слова вживаються не в їх загальноприйнятому значенні, деяка частина інформації передається дитиною у вигляді жестів, міміки, інтонацій. Справжній зміст повідомленого дитиною іноді встановлюється лише після ретельного обмірковування та аналізу її показань. Так, наприклад, малолітня потерпіла К. під час допиту повідомила, що у особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, на руці був «намальований» (татуйований) тигр. За підозрою у вчиненні даного кримінального правопорушення було затримано громадянина М. Однак на руці у нього було татуювання танка. Слідчий показав фотографію татуювання підозрюваного потерпілій. Дівчинка відповіла, що це і є тигр. Згодом було встановлено, що батько дівчинки показував їй трофейну військову техніку та пояснив, що так називається німецький танк.

Показання дитини повинні заноситись до протоколу можливості дослівно. Крім того, необхідно застосовувати звукозапис усіх допитів малолітніх. Прослуховування фонограми дозволяє перевірити, що говорив потерпілий, як відповідав на питання слідчого тощо. Ще більш доцільним буде застосовувати відеозапис під час допиту малолітнього, оскільки це дозволить зафіксувати невербальну інформацію.

Слідчий зобов'язаний зберегти в таємниці все, що сталося з малолітнім потерпілим, оскільки розголошення таких відомостей (серед учнів школи, де навчається потерпілий, його сусідів) може завдати дитині моральних страждань. Дотримання конфіденційності розслідування у кримінальних провадженнях, у яких неповнолітні є потерпілими, закріплюється у нормативно-правових актах. Так, згідно зі ст. 16 Конвенції про права дитини «Жодна дитина не може бути

об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність. Дитина має право на захист закону від такого втручання або посягання» [2].

Список використаних джерел

1. Пясковський В.В. Тактичні особливості допиту неповнолітніх потерпілих від насильницьких злочинів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2015. Вип. 15. С. 90.

2. Конвенція про права дитини. Редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року; ратифіковано Постановою ВР № 789-ХІІ від 27.02.91. Верховна Рада України: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

Римарчук Ольга Вікторівна,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військовий конфлікт між Україною та РФ змусив усвідомити про нагальну потребу удосконалення положень кримінального процесуального законодавства щодо порядку здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану. Тому Верховна Рада України внесла цілу низку екстрених законодавчих ініціатив щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. Зупинимося на деяких із них.

1. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» від 15.03.2022 р. №2125-ІХ [1] змінена назва розділу ІХ⁻¹ КПК України «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України» на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану». Відповідно до ч. 1 ст. 7 КПК України зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, проте за умови уведення воєнного стану процесуальний порядок здійснення кримінального провадження повинен відбуватися із урахуванням особливостей, визначених розділом ІХ⁻¹ КПК України [9].